

Kurs i offentlig helsearbeid 2019 -om helselovgivningen

Linda Endrestad oktober 2019

Fylkesmannen i Vestfold og Telemark

Oversikt lover

- Helsepersonelloven (hpl.)
- Pasient- og brukerrettighetsloven (pbrl.)
- Helse- og omsorgstjenesteloven
- Spesialisthelsetjenesteloven
- Psykisk helsevernloven
- Folkehelseloven
- Smittevernloven
- Forvaltningsloven
- Lov om statlig tilsyn med helsetjenesten
- Pasientjournalloven
- og mange fler....

Samtykkekompetanse

Hvorfor må samtykkekompetanse vurderes?

- Selvbestemmelsesrett og legalitetsprinsippet
- Helsehjelp kan i utgangspunktet bare gis med pasientens samtykke – pbrl. § 4-1
- Der pasienten ikke samtykker kreves lovhjemmel

Hvorfor må samtykkekompetanse vurderes?

Betydning også på andre områder:

- Informasjon pbrl. §§ 3-2, 3-3 og 3-4
- Medvirkning pbrl. § 3-1
- Journalinnsyn pbrl. § 5-1
- Dokumentasjon - pasientjournalforskriften

Hvem har samtykkekompetanse?

Hovedregel for all helsehjelp: alle over 16 år – pbrl. § 4-3

Unntak:

- Visse typer helsehjelp
- Bortfall av kompetanse

Hvem samtykker for barn under 16 år?

Barnevern

Far

Mor

Fostermor

Hvem samtykker for barn? - pbrl. § 4-4

Det er tilstrekkelig at én av foreldrene eller andre med foreldreansvaret samtykker til helsehjelp som:

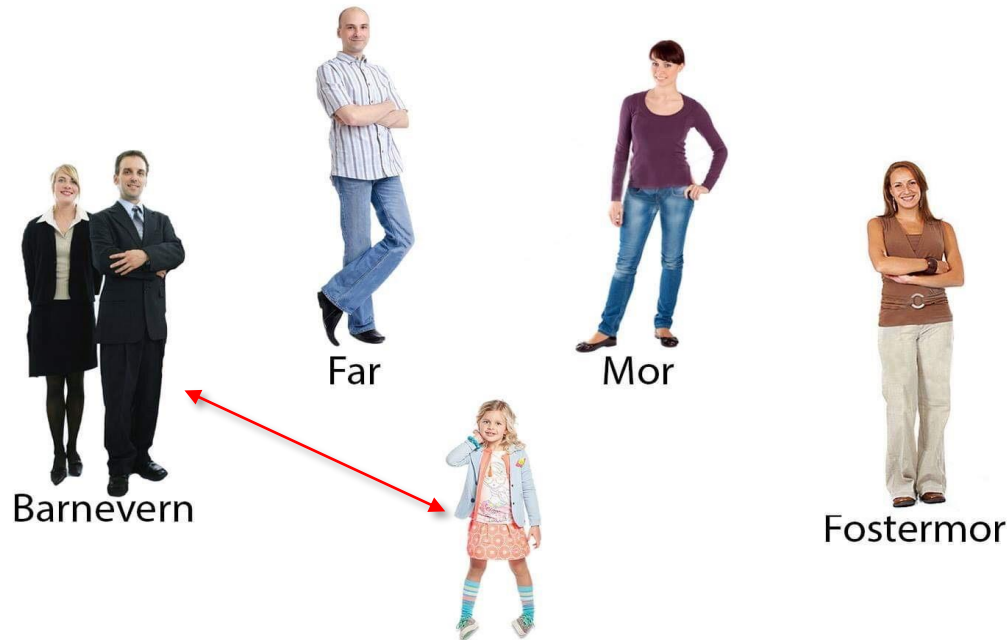
- Regnes som ledd i den daglige og ordinære omsorgen for barnet
- Kvalifisert helsepersonell mener er nødvendig for at barnet ikke skal ta skade. Begge skal høres. Klageadgang.

Når barnet er mellom 12 og 16 år skal barnet som regel også selv samtykke. Barnet skal høres fra 7 år.

Hvem samtykker for barn? - pbrl. § 4-4

Har barneverntjenesten overtatt omsorgen for et barn under 16 år, har barneverntjenesten rett til å samtykke til helsehjelp

13 år gammel jente ønsker ikke opptrening hos fysioterapeut etter et albuebrudd. Hun har svært dårlig bevegelighet i armen, men mener selv at det ikke er et problem for henne – verken nå eller senere i livet.

1. Begge hennes foreldre ønsker at hun skal få behandling for å bedre bevegeligheten. Hvem bestemmer?
2. Hva om jenta ønsker behandling, men begge foreldrene nekter henne behandling hos fysioterapeut?
3. Hva om jenta ønsker behandling, men en av foreldrene motsetter seg?

Hvem samtykker for de uten samtykkekompetanse?

For ungdom mellom 16 og 18 år uten samtykkekompetanse:

- Foreldre med foreldreansvar samtykker, med mindre ungdommen motsetter seg helsehjelpen – pbrl. § 4-5

Bortfall av samtykkekompetanse:

- Kompetansen kan falle bort pga:
 - Psykisk lidelse
 - Psykisk utviklingshemning
 - Demens
 - Rus
 - Akutt forvirringstilstand
 - Bevisstløshet, utmattelse, påvirkning av alvorlig sykdom

Hvem samtykker for de uten samtykkekompetanse?

For myndige pasienter uten samtykkekompetanse:

Avgjøres helsehjelpen av helsepersonellet – pbrl. § 4-6, men egne regler der pasienten motsetter seg helsehjelpen

Vurdering av samtykkekompetanse

- Forståelsen av hvorfor helsehjelpen skal gis og konsekvenser av at den ikke gis
- Ikke krav om fullstendig forståelse
- Ikke krav om fullstendig mental kapasitet
- Ikke krav om objektivt rasjonelt valg

Eksempel

A er 50 år konstant sengeliggende, har omfattende kroniske og betente sår på begge bena og i underlivet, vesentlige bevegelseshemminger og feilstillinger i bena. Han har stort sett motsatt seg all aktiv medisinsk behandling i flere år, herunder antibiotika som behandling mot infeksjon i sårene.

Han er inkontinent for urin og avføring - og som følge av tarmsykdom er avføringen flytende, han ønsker ikke behandling for tarmsykdommen.

Han ønsker kun kroppsvask, sårstell, klesskift og sengetøyskift – når han selv bestemmer det og uavhengig av det objektive behovet. Han kan velge å ligge i avføring og sårsekret, fremfor å bli vasket og stelt.

Er A samtykkekompetent?

INSTANS: Norges Høyesterett - Dom.

DATO: 2010-05-25

DOKNR/PUBLISERT: HR-2010-902-A - Rt-2010-612

STIKKORD: Helserett. Sykehjem. Pasientrettigheter. Tvang.

SAMMENDRAG: Saken gjaldt om et kommunalt sykehjem kunne skifte sengetøy, utføre kroppsvask og skifte bandasjer på en pasient mot hans vilje, jf. pasientrettighetsloven § 4-1. Høyesterett fant at sykehjemmet kunne stille vilkår for tjenestetilbudet, herunder vilkår med tvangselementer. Retten la videre vekt på at vask, sengetøyskift og sårstell ikke var urimelig byrdefullt for pasienten og at sykehjemmet hadde lagt til rette for at stellet kunne gjennomføres så skånsomt som mulig. Pasientens anke ble derfor forkastet. Dissens 3-2.

Formålet med pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 4A

- Å yte nødvendig helsehjelp for å hindre vesentlig helseskade
- Å forebygge og begrense bruken av tvang
- Helsehjelpen skal tilrettelegges med respekt for den enkeltes fysiske og psykiske integritet, og så langt som mulig være i overensstemmelse med pasientens selvbestemmelsesrett.

Virkeområde § 4 A-2

Hvilke pasienter gjelder kapittel 4 A for?

- Pasienter må:
 - være over 16 år
 - mangle samtykkekompetanse
 - motsette seg helsehjelpen
- Diagnoseuavhengig

- <https://helsedirektoratet.no/lover/pasient-og-brukerrettighetsloven-kapittel-4a>

Forsvarlig helsehjelp

Kravet til forsvarlig helsehjelp – § 4

Helsepersonell skal utføre sitt arbeid i samsvar med de krav til faglig forsvarlighet og omsorgsfull hjelp som kan forventes ut fra helsepersonellets kvalifikasjoner, arbeidets karakter og situasjonen for øvrig.

Helsepersonell skal innrette seg etter sine faglige kvalifikasjoner, og skal innhente bistand eller henvise pasienter videre der dette er nødvendig og mulig. Dersom pasientens behov tilsier det, skal yrkesutøvelsen skje ved samarbeid og samhandling med annet kvalifisert personell.

Helsepersonell har plikt til å delta i arbeid med individuell plan når en pasient eller bruker har rett til slik plan etter pasient- og brukerrettighetsloven § 2-5.

Ved samarbeid med annet helsepersonell, skal legen og tannlegen ta beslutninger i henholdsvis medisinske og odontologiske spørsmål som gjelder undersøkelse og behandling av den enkelte pasient...

Forsvarlig helsehjelp virksamhet

- Helsepersonelloven § 16, jf. § 4
- Spesialisthelsetjenesteloven § 2-2
- Helse- og omsorgstjenesteloven § 4-1

Kravet til forsvarlig helsehjelp

- Utgangspunkt: alminnelig anerkjente metoder i profesjonen – god praksis
- Helhetsvurdering av den enkeltes situasjon
- Faglige kvalifikasjoner (utdanning og erfaring)
- Innrette seg etter egne kvalifikasjoner og innhente bistand eller henvise
- Plikt til faglig oppdatering
- Kravet til omsorgsfull hjelp

Klage på helsepersonell eller virksomhet

Pasient- og brukerrettighetsloven § 7-2 Klage
(rettighetsklage)

- Pasient som mener at rettighetsbestemmelsene i loven er brutt kan klage til Fylkesmannen

§ 7-4 Anmodning om vurdering av mulig pliktbrudd
(tilsynssak)

- Pasienten kan, dersom vedkommende mener bestemmelser i helsepersonelloven er brutt til ulempe for seg, be tilsynsmyndigheten om en vurdering av forholdet

Eksempler fra tilsynssaker:

- Intime behandlingsmetoder
- Alternativ behandling
 - *"Analyse av blodprøver med lys"*
 - *"Tannregulering er et stort problem for ungdommer da den negativt påvirker balansepunkt i kroppen"*
- Privat relasjon mellom pasient og behandler

Eksempler fra tilsynssaker:

- Markedsføring – helsepersonelloven § 13
 - *"Ny forskning viser at en kiropraktisk justering skjerper kommunikasjonen mellom hjernen og resten av kroppen."*
- Ressursbruk – helsepersonelloven § 6
 - Overbehandling – *"Som kiropraktor mener jeg at det både er viktig og riktig å la alle nyfødte undersøkes av kiropraktor"*

Pasientjournal – rettigheter og plikter

Hva skal dokumenteres i pasientjournal?

Pasientjournalen skal vise at behandlingen er forsvarlig og at relevante lovkrav er overholdt

Helsepersonelloven § 40: Journalen skal føres i samsvar med god yrkesskikk og skal inneholde relevante opplysninger om pasienten og helsehjelpen, samt de opplysninger som er nødvendige for å oppfylle meldeplikt eller opplysningsplikt.....

Hva skal dokumenteres?

- Bakgrunn for helsehjelpen
- Observasjoner
- Vurderinger
- Beslutninger
- Iverksatte tiltak
- Samtykkekompetanse
- Bruk av tvang
- Resultat/oppfølging
- Andre opplysninger
- Pasientens nærmeste pårørende – når det er eller kan bli relevant
- Informasjon til pasienten/nærmeste pårørende
- Samhandling med andre yrkesgrupper
-Pasientjournalforskriften § 8

Språk og forkortelser

- § 40..... Journalen skal være lett å forstå for annet kvalifisert helsepersonell.
- Vanlig forkortelser er ok, men skal være lett å forstå
 - h ben
 - v ben
 - pas
 - ds
 - knegr

Eksempler fra tilsynssaker:

- Det føres ikke pasientjournal
- Det føres ikke elektronisk pasientjournal
- Pasientjournalen er mangelfull
- Pasientjournalen føres ikke løpende
- Pasientjournalnotatene er ikke datert
- Det brukes forkortelser som ikke er forståelig for annet helsepersonell, eks. "ds" "knegr"

Utlevering av journal til pasient – pbrl. § 5-1

- Pasienten har rett til innsyn i journalen
- Pasienten har rett til utskrift av journal
- Helsepersonelloven § 41
- Pasientjournalforskriften § 11

Utlevering av opplysninger til andre – krav om lovhjemmel

- Helsepersonelloven § 22 – samtykke til å gi opplysninger til andre
- Helsepersonelloven § 25 – opplysninger til samarbeidende personell
- Helsepersonelloven § 45 – utlevering av journalopplysninger
- Helsepersonelloven § 45a – epikrise
- Helsepersonelloven § 29c – opplysninger til bruk i læringsøyemed og kvalitetssikring
- Helsepersonelloven § 30 – opplysninger til Statens helsetilsyn og fylkesmannen

Pasientrettigheter - retting og sletting av journalopplysninger pbrl. § 5-2

- Helsepersonelloven § 42
- Helsepersonelloven § 43

Taushetsplikt eller meldeplikt?

Utgangspunktet

Helsepersonell har taushetsplikt og informasjon til andre krever lovhjemmel eller samtykke fra pasienten

Taushetsplikten

Helsepersonelloven § 21: Helsepersonell skal hindre at andre får adgang eller kjennskap til opplysninger om folks legems- eller sykdomsforhold eller andre personlige forhold som de får vite om i egenskap av å være helsepersonell

- En aktiv plikt. Gjelder all kontakt med helsetjenesten.
- Forvaltningsloven § 13 tilsvarende

Høyesteretts dom fra 2013

For å overholde sin taushetsplikt etter helsepersonelloven § 21 i forhold til en pasient som hadde en pose med narkotika på seg da han ble brakt bevisstløs til sykehuset, hadde en sykehuslege gnidd posen mellom hendene for å fjerne DNA før han overleverte den til politiet.

I denne konkrete situasjonen var det rimelig å kreve at A nettopp gjorde det. Jeg ser det altså slik at han handlet innenfor taushetsplikten da han forholdt seg som beskrevet i forelegget. Fjerningen av DNA fra posen hadde etter dette et lovlig formål og rammes ikke av straffeloven § 132.

Taushetsplikt - unntak

- To typer unntak:
 1. Samtykke
 2. Lovhjemmel
 - opplysningsplikt/meldeplikt
 - opplysningsrett/taushetsrett

Taushetsrett/opplysningsrett

- Rett til å gi opplysninger
- Kjent med opplysningene fra før
- Samtykke
- Anonymisering
- Generelt unntak: interesseavveining
 - *når tungtveiende private eller offentlige interesser gjør det rettsmessig ...helsepersonelloven § 23 nr. 4*

Opplysnings- og meldingsplikt

- Helsepersonelloven § 31 – nødetater (politi og brann)
- Helsepersonelloven § 32 – kommunale helse- og omsorgstjenesten
- Helsepersonelloven § 33 – barnevern
- Helsepersonelloven § 34 – førerkort
- Helsepersonelloven § 17 – fylkesmannen
- Helsepersonelloven § 25 – samarbeidende helsepersonell
- Straffeloven § 196 – plikt til å avverge et straffbart forhold - sannsynlighetsovervekt

Opplysningsplikt til barnevernet hpl. § 33

Den som yter helsehjelp, skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten.

Helsepersonell skal uten hinder av taushetsplikt etter § 21 melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold

- a) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt,
- b) når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring,
- c) når et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd,
- d) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel

Lov om barneverntjenester

...utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt

Opplysningsplikten til barnevernet

- Barnevernloven § 6-7a:
- Barneverntjenesten skal gi tilbakemelding til melder innen tre uker om at meldingen er mottatt.
- Dersom det åpnes undersøkelsessak skal melder ha en ny tilbakemelding innen tre uker etter undersøkelsen er gjennomført og med opplysninger om saken er henlagt eller følges opp videre av barneverntjenesten